

**“SHARQ-U G‘ARB RENESSANS ADABIYOTI:
NAVOIY VA SHEKSPIR”**

**mavzuidagi xalqaro ilmiy-nazariy konferensiya
materiallari
2022 yil, 22-iyun**

**Articles of international scientific-theoretical
conference on
“EAST-WEST RENAISSANCE LITERATURE:
NAVOI AND SHAKESPEARE”
June 22, 2022**

TOSHKENT - 2022

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
ALISHER NAVOIY NOMIDAGI
TOSHKENT DAVLAT O'ZBEK TILI VA ADABIYOTI UNIVERSITETI
O'ZBEK FILOLOGIYASI FAKULTETI
JAHON ADABIYOTI VA UNIVERSAL ADABIYOTSHUNOSLIK KAFEDRASI

**“SHARQ-U G‘ARB RENESSANS ADABIYOTI:
NAVOIY VA SHEKSPIR”**

*mavzuidagi xalqaro ilmiy-nazariy konferensiya
materiallari
2022- yil, 22-iyun*

MINISTRY OF HIGHER AND SECONDARY SPECIAL EDUCATION
OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN
ALISHER NAVOI TASHKENT STATE UNIVERSITY OF UZBEK LANGUAGE AND
LITERATURE
FACULTY OF UZBEK PHILOLOGY
DEPARTMENT OF WORLD LITERATURE AND UNIVERSAL
LITERARY STUDIES

Articles of international scientific-theoretical conference on
**“EAST-WEST RENAISSANCE LITERATURE:
NAVOI AND SHAKESPEARE”**
June 22, 2022

TOSHKENT – 2022

UDK 821.512.133.08-03
KBK 84(50‘)

“Sharq-u G‘arb Renessans adabiyoti: Navoiy va Shekspir” mavzuidagi xalqaro ilmiy-nazariy konferensiya materiallari. – Toshkent: “Firdavs-Shoh nashriyoti”, 2022-y. 696 b.

ISBN 978-9943-7238-4-9

Mas’ul muharrir:
Shuhrat Sirojiddinov,
filologiya fanlari doktori, professor

Tahrir hay’ati
Shuhrat Sirojiddinov (O‘zbekiston), Fatma Achik (Turkiya), Uzoq Jo‘raqulov (O‘zbekiston), Almaz Ulviy (Ozarbayjon), Suvon Meli (O‘zbekiston), Munavver Tikcan (Turkiya), Nurboy Jabborov (O‘zbekiston), Shafiqa Yorqin (Afg‘oniston), Nafas Shodmonov (O‘zbekiston), Jannat Aymuxambet (Qozog‘iston), Dilmurod Quronov (O‘zbekiston), Iroda Siddiqova (O‘zbekiston), Gulnoz Xalliyeva (O‘zbekiston), Dilnavoz Yusupova (O‘zbekiston).

Mazkur “Sharq-u G‘arb Renessans adabiyoti: Navoiy va Shekspir” mavzuidagi tadqiqotlar to‘plamida jahon xalqlari Renessans adabiyotiga oid komparativistik muammolar haqida so‘z yuritilgan. To‘plamning “Sharq-u G‘arb adabiyoti genezisi va umumnazariy muammolari”, “Navoiy va Shekspir: poetik o‘ziga xoslik, ijodiy universallik”, “G‘arb adabiyotida Sharq mavzusi talqinlari”, “Sharq va G‘arb adabiyoti qiyosiy adabiyotshunoslik kontekstida” singari bo‘limlaridan jahon adabiyotshunosligi, adabiy tanqidi tarixi, qiyosiy adabiyotshunoslik masalalaridan bahs yurituvchi maqolalar o‘rin olgan. Eng muhimi, chop etilgan tadqiqotlarning barchasida jahon Renessanslari tarixi va Uchinchi Renessansni bunyod etish muammolari xususida fikr yuritiladi.

Ilmiy to‘plam adabiyot nazariyasi, adabiy tanqid, adabiyot tarixi, qiyosiy adabiyotshunoslik, tarjima nazariyasi, tarjimashunoslik bilan shug‘ullanayotgan mutaxassislar, shuningdek, barcha adabiyot ixlosmandlari uchun mo‘ljallangan.

Ushbu to‘plamda “Sharq-u G‘arb Renessans adabiyoti: Navoiy va Shekspir” mavzuidagi xalqaro ilmiy-nazariy anjumanga yuborilgan maqolalar jamlangan.

To‘plam Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti Ilmiy-texnik kengashining 2022-yil 15-iyundagi navbatdan tashqari yig‘ilishi qaroriga asosan nashrga tavsiya etilgan.

Mualliflar qarashlari tahririyat nuqtayi nazaridan farqlanishi mumkin.

*Маҳмадиёр АСАДОВ,
таянч докторант
(ТошДЎТАУ, Ўзбекистон)*

“ЁЛҒИЗЛИК МОТИВИ”НИНГ ПОЭТИК ТАЛҚИНИ

Аннотация. Мазкур мақолада “ёлғизлик мотиви”нинг бадиий адабиётда акс этиши, адабиёт тарихидаги талқинлари хусусида сўз боради. Мақолада “ёлғизлик мотиви” қадимги эпослардан тортиб, антик давр адабиёти, Уйғониш ва ундан кейинги давр адабиётидаги кўринишлари, бу мотив тўғрисидаги олимларнинг назарий қарашлари илмий-адабий жиҳатдан ўрганилган.

Abstract. This article discusses the reflection of the "motive of loneliness" in literature, its interpretation in the history of literature. The article examines the "motive of loneliness" from ancient epics, ancient literature, Renaissance and post-Renaissance literature, the theoretical views of scholars on this motive.

Калит сўзлар. “ёлғизлик мотиви”, жаҳон адабиёти, руҳий ҳолат, антик давр, Уйғониш даври, модернизм даври адабиёти.

Keywords. “Motive of loneliness”, world literature, mental state, ancient period, Renaissance, literature of modernism period.

Бадиий адабиётда қадим-қадимдан тасвирланиб келинаётган, моҳиятан инсон психологияси билан боғлиқ мураккаб ҳодисалардан бири “ёлғизлик”дир. Адабиётшуносликда “ёлғизлик мотиви” тарзида ўрганилаётган айни адабий-назарий муаммони талқин этишнинг йўл ва усуллари бугунга келиб кенгайгани, фаоллашаётгани кузатилмоқда.

Ёлғизлик негатив маънога эга бўлган руҳий ҳолат сифатида инсониятга қадимги даврлардан буён маълум бўлган. Қадимги юнон ва рим мутафаккирлари Пифагор, Демокрит, Сукрот, Афлотун, Сенека, Марк Аврелий кабилар ўз асарларида сюжет линияларини шакллантиришда ёлғизликдан мотив сифатида фойдаланганлар. Антик давр адабиётида ёлғизлик мотивининг ёритилишини, айниқса рус адабиётшуноси Михаил Бахтиннинг тадқиқотларида ўта теран ва ҳаққоний таърифларини учратамиз. Бахтин юқорида номлари саналган антик давр алломаларнинг биографик асарлари ҳақида тўхталаркан, бу “адабий асарлар учун ўз-ўзига янгича муносабат шаклининг пайдо бўлиши характерли” эканлигини таъкидлайди [1;106-107]. Олим яна айтадики, “Бундай янгича муносабат ҳаммасидан аълороқ тарзда

Августиннинг “Soliloquia” терминида намоён бўлган. Бунинг маъноси “Ёлғиз одамнинг ўзи билан мулоқоти”дир. Консолоциялардаги файласуф аёл билан мулоқотлар ҳам шундай монологик мулоқотларга киради, албатта. Бу ўз-ўзига, ўз “мен”ига нисбатан гувоҳларсиз, у ким бўлишидан қатъи назар, “учинчи”га жавоб ҳуқуқини бермайдиган, янгича муносабатдир. Ёлғиз одамнинг ўзини англаши бу ўринда ўз-ўзига мутлақ ғоявий, демакки, фалсафий доиралардан, олий суд босқичларидан таянч қидиради. Бу ўринда, масалан, Марк Аврелийда ҳатто “биров” билан кураш ҳам жой топа олади. “Биров”нинг биз ўз-ўзимизга баҳо ўлароқ санайдиган, бизга бўлган нуқтаи назари, манманлик ва қуруқ шуҳратпарастлик ёки ранж-аламнинг манбаи ўлароқ намоён бўлади. У бизнинг ўзимизни англашимиз ва ўз-ўзимизга баҳо беришимизни лойқалаштиради (қийинлаштиради), ундан қутулиш лозим” [1;118]. “Ўрта асрларда шаклланиб, кейинчалик Европа романида ниҳоятда катта рол ўйнаган ўша асл ёлғиз одам ҳалигача бу ўринда йўқ, – дейди М.Бахтин. Ёлғизлик бу ўринда ҳали ўта нисбий ва содда ҳолатда” [1;119].

Шарқ классик адабиётида ёлғизлик мотиви бир нечта кўринишларда намоён бўлади. Энг аввало, эпосларда қайдиган бўлсак, Алпомиш, Рамайна, Билгамиш каби достонлари қаҳрамонлар ёлғизлик ҳолатлари кузатилади. Айрим достонларда “тутқинлик мотиви” орқали қаҳрамон ёлғизликни бошидан кечирса, яна бошқасида қаҳрамонларнинг ёлғизлик кезлари бадиий тасвирланади. Ёлғизликнинг энг юксак шакли бу **Оллоҳ билан ёлғиз қолиш**дир. Бунини **дарвешона таркидунёчилик** деб аташ ҳам мумкин. Аммо инсон жамиятдан ажралмасдан, таркидунё қилмасдан ҳам Оллоҳ билан бўлиши, У кўрсатган йўриқ билан иш кўриши, яшаши мумкин. Зоҳид тақвадорлар ҳаётининг тавсифлари шуни кўрсатадики, Оллоҳ йўлидаги ёлғизлик улар учун тириклик заминида, Худога яқинлашиш ва У билан руҳий алоқада бўлиш имкониятини беради. Масалан, турк дунёсининг буюк мутафаккирларидан бири, бобокалонимиз Юсуф Хос Ҳожиб қаламига мансуб “Қутадғу билиг” асаридаги Ўзғурмиш ҳолати билан бирга Аҳмад Яссавий, Бобораҳим Машраб, Алишер Навоий каби буюк мутафаккирларнинг дарвешона ҳаёт йўли ҳам муҳим далил сифатида келтиришимиз мумкин. Ёлғизликнинг Оллоҳ билан ёлғиз қолиш кўринишини ёрқин тасаввур қилиш учун Мажнун тимсолини эслаш ҳам kifоя. Тасаввуф илмида **тафридлиниш**, яъни Оллоҳ билан ёлғиз қолиш ҳолати бор. Ва бу шахс даражасининг, Оллоҳга бўлган

ишқ даражасининг аҳамиятидир. Тафридланиш ёлғизликнинг олий даражаси сифатида қаралиши мумкин ва мумтоз адабиётда бу Мажнун тимсоли сифатида чуқур илмий-назарий босқич сифатида қаралади.

Европа уйғониш даври адабиёти намояндалари ҳам ёлғизлик мавзусига эътибор қаратганлар. Италиян шоири Петрарка ўзининг “Ёлғизлик ҳаёти” асарида ёлғизлик муаммосига кенг ўрин ажратади. Инглиз уйғониш адабиётининг йирик вакили Уильям Шекспирнинг “Қирол Лир”, “Ромео ва Жулетта”, “Ҳамлет” трагедияларида, немис мутафаккири Гёте ижодида, айниқса “Ёш Вертернинг изтироблари” асарида қаҳрамон ёлғизлиги муаммоси юқори пафосга кўтарилади.

Афлотун ва Аристотель ёлғизликни “ёвузлик” деб таърифлаганлар, ундан қутулишни улар дўстлик ва муҳаббат фазилатларидан баҳраманд бўлишда кўрадилар. Француз физиги ва файласуфи Блез Паскал ҳам ёлғизликка иллат сифатида қарайди. Паскалга кўра, “ёлғиз кимса ярим бағир, ярим кўнгилдай гап. Бахтли-саодатли бўлиш учун у ўз тенгини топмоғи лозим” [2;153]. Б.Паскал ўзининг “Мушоҳадалар” асарида яна бир улуғвор ғояни илгари суради. Мутафаккир абсурдлик ва ёлғизликни энгизнинг ягона йўли сифатида Худога ишониш ва уни севиш, унга иймон келтиришни таъкидлайди. Паскалга кўра, “Худо зулматнинг тескари тасвири... Худога олиб борадиган йўл инсон Унга қарам эканлигини тан олишидир” [3;259]. Яъни Худога мутлақ ишониш инсоннинг руҳий оламини кемирувчи ҳар қандай нотаниш ҳислардан, номутаносибликлардан устун бўлиб, инсон учун мутлақо бегона бўлмаган дунёдан иборатдир.

Польяк ёзувчиси Ян Парандовский ҳам ёлғизлик ҳақида фикр билдирар экан, у шахс ёлғизлиги эмас, ижодкор ёлғизлиги тўғрисида гапиради. Парандовский ёлғизлик ижодкор учун энг қулай фурсат эканлигини таъкидлаб, “ҳамма нарса жимжитликка ва диққатни бир жойга жамлашга, раҳмдил сеҳргар – ёлғизликка боғлиқ бўлиб турган бир пайтда, бошқа бир шахснинг малол келадиган даражада пайдо бўлиши”ни ёмон ҳолат, дея ҳисоблайди ва “Ёлғизлик – мукамаллик доясидир” [4;89] деб ёзади. Шунингдек, Я.Парандовский жаҳон адабиётининг энг сара намуналари “Илоҳий комедия”нинг терциналари, Горацийнинг шеърий мисраларининг ажойиб сайқал топиши, Гёте “Фауст”нинг иккинчи қисмидаги ҳаёлий шарпаларни яратишда ёлғизликдан қарздор эканлиги, ёлғизликнинг Флобер, Диккенс ижодидаги ўрни, Августиннинг “Иқрорнома”си ёлғизлик чоғида ёзилиб, сайқалланиб энг сара кўнгил изҳорлари бўлганлигини

айтиб, “танҳоликда фикр қанот ёзади, унга етуклик бахш этади, унда сўз ўзининг гуллаган даврини бошдан кечиради” [4;89-90] деб таъкидлайди.

Француз маърифатпарвар ёзувчиси Жан Жак Руссо ҳам ўз ижодида “ёлғизлик мотиви”га катта аҳамият қаратади. Маърифат асрида ёзувчилар ва файласуфлар “хушмуомалалик”га катта аҳамият қаратганлар ва “ёлғизлик” ҳисси уларга ўзига хос хаос сифатида кўринган. Руссо ёлғизликни шахсий танлов ёки эркинлик деб билишини айтади. Руссога кўра, ҳамма бошқаларни дахлсиз ҳуқуқ сифатида қараши ва ўзгаларнинг ёлғизлигини ҳурмат қилиши керак. Шу пайтга қадар, кўплаб ёзувчи ва файласуфлар ёлғизлик ҳақида гапирганлар, аммо Руссо ғояси адабиёт тарихида шахсни тарбиялаш учун ғоят зарур эди. Бу ғоя ёзувчиларга *cogito cartésien* – Декарт фалсафаси (яъни, *фикрлаяпман, демак мавжудман*)га қайтишга ва одамларнинг радикал (кескин) ёлғизлигига эътибор беришида намоён бўлади. Бироқ шуни ҳам алоҳида таъкидлаш керакки, Руссо ёлғизлиги ноаниқ ва чигалдир. Руссонинг фикрича, бошқаларни тушунмаслик ҳамда ўзгаларнинг ёвузлиги сабабли инсон улардан четлашуви керак. Руссо ўзини бошқалардан ажратган, яккалаган вазият ўртасида турганини, бу ҳолатни барча одамлар фойдаланадиган ҳуқуқ деб билишига ўзини ишонтириши кераклигини таъкидлаган.

Немис мутафаккири Гегель ёлғизликни руҳий ҳодиса сифатида тушунишга катта урғу беради. У “ўзидан четлашган руҳнинг икки дунёси” ҳақида назария таклиф қилган. Ёлғизлик бу ерда иккита муносабатларнинг йўқолиши сифатида келтирилади: яъни ўзи ва ижтимоий олам (жамият) билан алоқаларни узилиши. Бундан ташқари, иккинчиси инсонни ўзи билан бирлаштириш заруратидир. Инсонда ҳам объектив, ҳам субъектив маънода “макон” бўлиши керак. Ёлғизликнинг табиати субъектив руҳни ўзига бўлган севгисидан, уни ўз ғоясини мутлақ ғоянинг объектив дунё руҳи фаолияти билан ўзаро боғламасдан туриб тасдиқлашга интилишидан иборат. Натижада, субъектив руҳ ўз зиддиятлари билан чалкашиб кетади, бу эса одамда бахтсиз онгни келтириб чиқаради.

XX асрдан бошлаб, модернистик адабиётнинг таъсир доираси кенгайиши билан глобал диапозонда тарқалаётган бу мотивнинг ортида кўплаб ёзувчи ва файласуфлар етиштирган адабий тарих ётади.

Ёлғизлик ҳодисасига психологлар ва ижтимоий фан вакиллари томонидан долзарб мавзу сифатида алоҳида эътибор қаратилиб, фаол

қизиқиш билан тавсифланиши XX асрнинг иккинчи яримиға тўғри келади. Бу даврни, том маънода, ёлғизлик психологиясига оид фундаментал тадқиқотлар даври, деб аташ мумкин. Айнаи даврда феноменологик тадқиқотларнинг концептуал асослари яратилди. Жаҳоншумул ёзувчилар Ф.Кафка, Ж.-П.Сартр, А.Камю, Г.Г.Маркес, Ҳ.Хессе, Э.М.Ремарк, С.Беккет, Э.Ионеско сингари ёзувчилар ижодида инсон ёлғизлиги марказий мавзуга айланди. Шунга кўра, XX асрнинг охиридан ҳозирги кунгача бўлган даврни хусусий назариялар ва амалий ишларнинг тараққиёт даври дейиш мумкин.

Рус файласуфи ва социологи Игорь Кон Семёнович ёлғизлик феномени XVII-XVIII асрларда ўзини яққол намоён қилганини айтади. Унинг фикрича, “шахс ҳаёт тарзининг мураккаблашуви руҳий ҳолат ва муаммоларни бир хил талқин қилинишига йўл бермайдиган қарама-қаршиликларни келтириб чиқаради. Масалан, ёлғизлик ҳиссини олайлик. Ўрта асрларда одамлар ҳамжихат яшар эди. Ёлғизлик асосан жисмонан ажратиб қўйиш маъносида тушунилган. Янги даврнинг кўп қиррали шахси эса одамлардан ажралишни ва ихтиёрий ёлғизликни истади. Шу билан бирга, у ёлғизликдан чуқур изтироб чекади ва изтиробини баҳам кўриш учун мулоқот йўқлигидан кўпроқ қийналади” [5;336].

Одамларда ёлғизликка қарши норозилик ҳисси XX асрда Ғарбда пайдо бўлган кўплаб гуманистик таълимотларнинг умумий мавзусига айланди. Ёлғизликка энг катта эътиборни экзистенциалистлар Ж.-П.Сартр, М.Хайдеггер, К.Ясперс, А.Камю, Н.А.Бердяев, М.Буберлар қаратганлар. Бу файласуфлар шахс ёлғизлигини ёпиқ антропологик олам тамойилини амалга ошириш, деб ҳисоблайдилар. Уларга кўра, инсоннинг ички изоляцияси ҳар қандай индивидуал турмушнинг асосидир. Шунинг учун, инсон бошқалар билан мулоқотда ҳиссий жавоб тополмаса, мулоқотда қоникмаса ёлғизликни танлайди.

XIX асрнинг охирларидан XX асрнинг биринчи яримиға қадар бўлган даврни ёлғизлик мотивининг фалсафий асосларини шакллантириш даври, деб аташ мумкин. Бу даврда бадиий адабиётда, хусусан, Федор Достоевский, Марсель Пруст, Жеймс Жойс, Франц Кафка, Уильям Фолкнер, Эрнест Хемингуэй, Бертольд Брехт, Жан-Поль Сартр, Альбер Камю, Хуан Карлос Онетти, Габриэль Гарсиа Маркес ва бошқа кўплаб ёзувчилар ижодида ёлғизлик мавзуси модернистик кўринишда барқарор характер касб этди.

Умуман, XX аср жаҳон насрида юқоридаги номлари санаб ўтилган ижодкорлар билан бирга Томас Манн, Эрнест Хемингуэй, Хорхе Луис Борхес, Хулио Кортасар, Умберто Эко, Чингиз Айтматов, Марио Варгас Льюса сингари прозаиклар ижодида анъанавий наср тамойиллари кенгайтирилиб, одатдаги баён ўрнига муаллифнинг ҳаёт ҳақидаги хулосалари, одам ва олам муносабатлари, ижтимоий-психологик мулоҳазалари, фалсафий мушоҳадалари кенг ўрин олади. Бу муаллифларнинг аксарияти қаҳрамон характери акс эттирувчи воқеалар ўрнини унинг ички дунёсини, ботин қатламини тасвирловчи коллизияларга, ҳодисалар кетма-кетлиги ўрнига руҳият манзараларини тасвирига катта эътибор қаратдилар.

Рус олималари Алёна Маркелова ва Виктория Панфёровалар Бахтиннинг юқоридаги фикрини давом эттирадилар: “А.Мудрик, И.Кон, З.Фрейд, Э.Фромм, Б.Мияковский каби олимлар ўзларининг аксарият тадқиқотларини ёлғизликнинг сабаблари, унинг олдини олиш масалаларига бағишлаганлар. Уларнинг фикрича, ёлғиз одам руҳан тушкун, мақсадлардан мосуво ҳолда ўз ичига қараб қочадиган, одамларга қўшилмайдиган бўлиб қолади. У учун ўз қилмишлари ҳам, ҳаёт ҳам маъносини йўқотади, ҳатто ўзи ўладими, ўзгани ўлдирадими бу фарқсиз, аҳамиятсиз бўлиб қолади” [6]. Бундан келиб чиқиб, ёлғизликка гирифтор кишиларнинг адабий қиёфасини Ф.Достоевскийнинг Расколникови, Ф.Кафканинг Йозеф К.си, А.Камюнинг Мерсоди каби қатор қаҳрамонлар талқинида кўришимиз мумкин.

Маънавий ва руҳий изтироб, оломондан қочиш, бегоналашиши, ёлғизлик, турмушдагини умидсизлик, маънисизлик, оиладан узилиш, жамиятдан ажралиб қолиш каби муаммолар йўлидаги бадий-фалсафий изланиш жаҳон насри ривожига улкан ҳисса қўшган чехиялик немисзабон ёзувчи Франц Кафканинг ҳам ижодкор, ҳам шахс сифатида камол топиши учун муҳим аҳамият касб этади.

Кафкадан кўп томонлама таъсирланган ва муштарак услубда ижод олиб борган, ўзининг абсурдлик концепцияси билан ном қозонган адиб Альбер Камю ижодида ҳам шафқатсиз жамият қаршисида ёлғиз қолган шахс муаммоси, изтироблари, шахснинг жамиятдан бегоналашуви каби фалсафий ва психологик омиллар бадий ифодасини топган. Ўзини адабий тарихнинг бу “дарё”сига ташлаётганда А.Камю “ёлғизлик” мотиви адабиёт орқали ёрқин ифодасини намоён эта олиши ҳақида ўйлайди. У ёлғизлик ва адабиёт

ўртасидаги масофани аниқ кўради, ҳис этади ва ишонади. Айниқса, “ёлғизлик” мавзуси Биринчи жаҳон урушини бошидан кечирган замондошлари учун аввалгидан-да, муҳимроқ ва кўпроқ таниш бўлиб қолган эди.

Ёлғизлик мавзуси Лотин Америкалик ёзувчи Хуан Карлос Онетти ижодида ҳам етакчилик қилади. Адибнинг “Ўпқон” номли қиссасида жамиятдан безган, ҳаётдан аламзада бўлган, ўз ҳаётидан кўнгли тўлмаган “орзуманд одам”нинг ҳаёт ҳақидаги орзулари, ҳаётининг кечинмалари, дард-аламлари тасвирлари ички монолог кўринишида баён этилган. Онетти асар қаҳрамони мисолида ўзи яшайдиган, сохталашган, ўзининг асл қиёфаси ва моҳиятини йўқотган, иккиюзламачи муҳитга қарши ўзининг ҳаракатсиз ва жамиятдан яккаланган ҳолати билан исён кўтаради.

Ўтган асрнинг иккинчи ярми ва ХХІ аср бошларида ўзининг фазовий тафаккури, ўткир эстетик идеали билан самарали ижод қилиб, жаҳоний шуҳрат қозонган адиб, туркий адабиётнинг йирик вакили Чингиз Айтматов ижоди ҳам бу адабий-фалсафий ва психологик муаммолардан четда қолмади. Ч.Айтматов ўз асарларида инсоннинг бу дунёдаги ўрнини, яшаш моҳиятини англаш, одам ва олам муносабатлари, инсоният тарихида тобора камайиб бораётган инсоний фазилатлар ҳақидаги орзу-армонларини тараннум этади. Ч.Айтматов ҳам ХХ асрнинг катта ёзувчилари Сартр, Кафка, Камю, Фолкнер, Пруст, Хемингуэй каби асрнинг глобал муаммоси ҳисобланган маънавий мажруҳлик, маҳкумлик, мазмунсизлик сари қадам ташлаган инсон қалбини ҳимоя қилиш, инсон маънавиятига, эркинга тажовуз қилган жамики ички ва ташқи иллатларга қарши мардонавор курашди. Адибнинг бутун ижоди давомида моддийлашаётган, мафқуралашиб бораётган, ўзининг яратган асосидан узоқлашиб, ётлашиб, ёлғизлик, маънисизлик, ёвузлик сари одимлаётган башарий залолатга, инсоний манқуртликка, маҳкумликка, қабоҳатга қарши муросасиз кураш кечади.

Хуллас, фалсафий ва психологик фикрлар тарихида ёлғизлик муаммосини тушуниш ва тушунтириш жуда хилма-хил бўлган. Масалан, қадим юнон мутафаккирлари ва ўрта асрнинг типик вакили ёлғизликни рад этган бўлсалар, кейинги даврларга келиб инсоннинг ўзини ўзи билиши учун ёлғизлик зарурлигини англаш сифатида қаралган, баъзан ёлғизликнинг ижодий ривожланиши инсониятнинг лаънати сифатида ҳам тушунишга олиб келган.

Адабиётлар:

1. Бахтин М. Романда замон ва хронотоп шакллари. Рус тилидан У.Жўрақулов таржимаси. – Тошкент: “Akademnashr” нашриёти, 2015. – Б. 106-107.
2. Паскал Б. Муҳаббат – олий саодат // Жаҳон адабиёти. 2007. – № 10. – Б. 153
3. Pascal, Blaise. Pensées. //Le livre de poche Classique. Paris, 1962, - P. 259.
4. Парандовский Я. Сўз кимёси. // Жаҳон адабиёти, 2016, № 4. – Б. 89.
5. Кон И.С. В. Поисках себя. Личность и её самосознание. – М.: Политиздат, 1984. – 336 с.
6. Маркелова А.О., Панфёрова В.А. Научно-исследовательская работа по теме “Факторы одиночества и способы его преодоления”. Новосибирск, 2008. <https://works.doklad.ru/view/XvCl3c17NJU.html>.

<i>Dildora Aliqulova.</i> “O‘TKAN KUNLAR” ROMANIDA SHARQONA SYUJET	418
<i>Gulmira Absalamova.</i> SHARQ VA G‘ARB MUTAFAKKIRLARI IJODIDA TARBIYA MASALASI	423
<i>Nodir Rahmatullayev.</i> NAZAR ESHONQULNING “TAQIQ MEVASI” ROMANIDAGI G‘ARB MIFOLOGIZMLARI TAHLILI	434
<i>Elmira Djurakulova.</i> SHOYIM BO‘TAEVNING “SHOX” ROMANIDA POETIK MAHORAT MASALASI	442
<i>O‘g‘iloy Mavlonova.</i> KINOYADA ZOOSEMIZMLARDAN FOYDALANISH MAHORATI	450
<i>Bekzod Qarshiyev.</i> “LOLAZOR” ROMANIDA MAG‘RIB NASRI UNSURLARI	454
<i>Nodira Mansurova.</i> MAGIK REALIZM HAQIDA	458
<i>Nasiba Norova.</i> SHEKSPIRNING “MAKBET” TRAGEDIYAYSIDAGI MIFOLOGIK OBRAZLAR	463
<i>Oybarchin Abdulhakimova.</i> DANTE VA ABDULLA ORIF	469
<i>Elbek Avezov.</i> O. GENRI HIKOYALARI	476
<i>Lolaxon Qo‘ziboyeva.</i> DRAMATIK ASARLAR TARJIMASINING MATBUOT VARIANTI	480

4-SHO‘BA. SHARQ VA G‘ARB ADABIYOTI QIYOSIY ADABIYOTSHUNOSLIK KONTEKSTIDA

<i>Bahodir Xoliqov.</i> SHARQ VA G‘ARB DETEKTIVI: PYUZO, TOHIR MALIK	489
<i>Ilhom Aslonov.</i> “BOBURNOMA”DA MUALLIF OBRAZI	497
<i>Kandilat Yusupova.</i> “UMMONDAGI OROLLAR” ROMANIDA BOSH OBRAZ PSIXOLOGIYASINING QIYOSIY TAHLILI	505
<i>Shahnoza Rahmonova.</i> “SADDI ISKANDARIY” DOSTONIDA RITMIK URG‘UNING O‘RNI	516
<i>Nilufar Dilmurodova.</i> ASAD DILMUROD TARIXIY NASRIDA SHARQ MUTAFAKKIRLARI OBRAZI	521
<i>Mahmadiyor Asadov.</i> “YOLG‘IZLIK MOTIVI”NING POETIK TALQINI	530
<i>Azamat Xayrullayev.</i> SHARQ HIKOYATLARIDA “YOLG‘ON” MOTIVI	538
<i>Mahfuzaxon Xomidova.</i> NAVOIYDA INTERTEKSTUALLIK VA UNING MANBALARI	542

<i>Jasur Khudoyberdiyev.</i> FIGHT FOR INDEPENDENCE: THE ROLE OF AMERICAN ENLIGHTENMENT LITERATURE.....	548
<i>Maftuna Suyunova.</i> THE FORM AND TECHNIQUES OF POST WAR LITERATURE.....	552
<i>Abdumannon Khasanov.</i> COMMONALITY IN THE NAVOI AND SHAKESPEARE PHENOMENA.....	556
<i>Muzaffar Achilov.</i> SHARQ-U G‘ARB ADABIYOTIDA “TURG‘UN KO‘NIKMA”	561
<i>Nigora Xudoyberdiyeva.</i> NAVOIY IJODINING JAHON ADABIYOTIGA TA‘SIRI	564
<i>Farhod Nizomov.</i> ABDUQAYUM YO‘LDOSH QISSALARIDA SHEKSPIR AN‘ANALARINING BADIY TALQINI.....	567
<i>Uldona Abdurahmonova.</i> “MA‘RIFATNING HAQIQATI HAYRATDIR”	573
<i>Maftuna Norqulova.</i> BOTIN OLAMINING EPIK TASVIRI.....	580
<i>Gulhayo Isabayeva.</i> G‘ARB VA SHARQ ADABIYOTIDA ONA OBRAZI....	586
<i>Munira Niyazova.</i> SENTIMENTAL ADABIYOTNING BADIY XUSUSIYATLARI	590
<i>Makhliyo Saibnazarova.</i> ENGLISH AND UZBEK NATIONAL TRADITIONS (ON THE BASIS OF JANE AUSTAN AND ABDULLAH QODIRIY’S WORKS).....	596
<i>Odilbek Yaqubov.</i> NAVOIY VA OYBEK: IBRATLI ADABIY IZDOSHLIK.....	601

YOSH TADQIQOTCHILAR IJODIDAN

<i>Nodira Ibrohimova.</i> G‘ARB ADIBLARINING NOBEL MUKOFOTI LAUREATI BO‘LGANIDAN KEYINGI IJODIY FAOLIYATI.....	612
<i>Bekmurod Boyzoqov.</i> “FUNUN UL-BALOG‘A”DA AN‘ANA VA YANGILIK MASALASI	617
<i>Rashid Xo‘jamov.</i> ASQAR MAHKAM IJODIDA JAHON SHE‘RIYATI AN‘ANALARI	622
<i>Nodira Xudoynazarova.</i> SHARQ-ISLOM OLAMI VAKILLARI VOLTERNING “MUHAMMAD” TRAGEDIYASI HAQIDA.....	630
<i>Dilshodxon Islomov.</i> SHEKSPIR TRAGEDIYALARIDA OBRAZLAR TAHLILI.....	633
<i>Ismigul Nizomova.</i> CHEXOV IJODINING AYRIM JIHATLARI HAQIDA ...	639

Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрацияси
хузуридаги Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлиги
томонидан 3996-сонли ТАСДИҚНОМА берилган.

Босишга 2022 йил 19 июнда рухсат этилди.

Бичими 60x84 1/8 . Офсет қоғози.

Офсет босма усулида босилди. Times New Roman гарнитураси.

Шартли босма табоқ 43,5. Адади 500 нусха.

Оригинал макет “FIRDAVS-SHOH NASHRIYOTI”да тайёрланди.

Тошкент ш., Навоий, 30.тел.: +98990-372-85-17